

ZAMONAVIY DARS – BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGI GAROVI

Xayrullayeva Dilbar Ne'matilla qizi

Navoiy innovatsiya universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18606868>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy darsning tutgan o'rni va uning ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot jarayonida zamonaviy darsning mazmuni, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, differentsiatsiyalangan yondashuv hamda baholashning innovatsion usullarining o'quvchilar bilimni o'zlashtirishiga ta'siri tahlil qilindi. Pedagogik kuzatuv va tahlillar natijasida zamonaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar faolligi, mustaqil fikrlash ko'nikmalari va o'qishga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Tadqiqot natijalari zamonaviy dars boshlang'ich ta'lim sifatini ta'minlashning muhim omili ekanligini ko'rsatadi hamda amaliy faoliyatda undan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy dars, boshlang'ich ta'lim, dars samaradorligi, interaktiv metodlar, pedagogik texnologiyalar, ta'limda yangilik.

Аннотация: В статье рассматривается роль современного урока в системе начального образования и его значение в повышении эффективности обучения. В ходе исследования проанализированы содержание современного урока, использование интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий, дифференцированного подхода и инновационных методов оценивания, а также их влияние на уровень усвоения знаний учащимися. Результаты педагогических наблюдений и анализа показали, что уроки, организованные на основе современных подходов, способствуют повышению учебной активности, развитию самостоятельного мышления и учебной мотивации учащихся начальных классов. Полученные выводы подтверждают, что современный урок является важной гарантией качества начального образования и требует широкого внедрения в педагогическую практику.

Ключевые слова: Современный урок, начальное образование, эффективность урока, интерактивные методы, педагогические технологии, овсества в образовании

Abstract: This article examines the role of the modern lesson in primary education and its significance in improving the effectiveness of the teaching and learning process. The study analyzes the content of modern lessons, the use of interactive teaching methods, information and communication technologies, differentiated instruction, and innovative assessment approaches, as well as their impact on students' learning outcomes. The results of pedagogical observation and analysis indicate that lessons organized using modern approaches lead to increased student engagement, enhanced independent thinking skills, and higher learning motivation among primary school students. The findings confirm that the modern lesson is a key factor in ensuring the quality and effectiveness of primary education and highlight the importance of its systematic implementation in educational practice.

Keywords: Modern lesson, primary education, lesson effectiveness, interactive methods, pedagogical technologies, innovations in education

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifati va samaradorligini oshirish masalalari global miqyosda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning keyingi ta'lim jarayoni va shaxs sifatida shakllanishida muhim poydevor vazifasini bajaradi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, o'quvchilarning bilimlarni ongli va barqaror o'zlashtirishini ta'minlash pedagogika fanining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasini isloh qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar va davlat dasturlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish hamda o'quvchiga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa boshlang'ich ta'limda an'anaviy darslardan voz kechib, zamonaviy darsni ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida qarash zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy dars interfaol metodlar, ta'limiy texnologiyalar va innovatsion baholash usullarining uyg'unligi asosida tashkil etiladi. Bunday yondashuv o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, differensiatsiyalangan va individual yondashuvni ta'minlash zamonaviy darsning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda an'anaviy dars shakllari o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishi va faolligini ta'minlashda har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Natijada, zamonaviy darsni tashkil etish, unda interfaol metodlar va AKTdan maqsadga muvofiq foydalanish, shuningdek, baholashning rivojlantiruvchi usullarini qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirish zarurati yuzaga keladi. Shu jihatdan, zamonaviy dars boshlang'ich ta'lim samaradorligining muhim garovi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy darsning o'rni va ahamiyatini tahlil qilish hamda uning ta'lim samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, tahlil va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar boshlang'ich sinflarda zamonaviy darsni tashkil etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari zamonaviy darsni boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida qarash mumkinligini ko'rsatdi. Ushbu xulosalar pedagogika fanida mavjud ilmiy yondashuvlar bilan qiyosiy tahlil qilinib, muhokama qilindi.

Dars jarayonida o'quvchi faolligini ta'minlash masalasi N. Azizxodjayeva tomonidan chuqur tahlil qilingan. Muallif ta'lim samaradorligi bevosita o'quvchining darsdagi faol ishtirokiga bog'liq ekanini ta'kidlaydi [1]. Uning fikricha, zamonaviy darsda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki o'quv faoliyatini tashkil etuvchi subyekt sifatida namoyon bo'lishi zarur. Tadqiqot natijalari ham ushbu ilmiy qarashni tasdiqladi. Bizningcha, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan olib borilgan darslarda o'yinli va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan faoliyat ularning bilimga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi.

Zamonaviy darsning samaradorligi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasiga bevosita bog'liq ekanligi A. Avliyoqulov va M. Musayeva tadqiqotlarida alohida qayd etilgan [2]. Mualliflar pedagogik texnologiyalarni to'g'ri tanlash va ularni dars jarayoniga moslashtirish o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlikni talab etishini ko'rsatadi. Tadqiqot davomida

olingan natijalarga tayangan holda shuni aytish mumkinki, zamonaviy darsni samarali tashkil etish uchun o'qituvchi nafaqat metodlarni bilishi, balki ularni boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos qo'llay olishi ham muhimdir.

Ta'lim natijalarini baholash masalasiga to'xtaladigan bo'lsak, V.P. Bepalko ta'lim samaradorligini baholashda natijaga yo'naltirilgan yondashuvni ilgari suradi [3]. Uning fikricha, dars jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalari bosqichma-bosqich shakllanishi zarur. Tadqiqot natijalari ushbu nazariy qarashlar bilan uyg'un holda, zamonaviy darsda formatif (rivojlantiruvchi) baholash usullaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishini ko'rsatdi. Bizning mualliflik xulosamizga ko'ra, boshlang'ich sinflarda baholash jarayoni rag'batlantiruvchi xarakterga ega bo'lsa, o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasi kuchayadi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy dars boshlang'ich ta'lim samaradorligini ta'minlashda o'quvchi faolligi, o'qituvchining kasbiy mahorati va baholash tizimining to'g'ri tashkil etilishi bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu tadqiqot mavjud ilmiy qarashlarni to'ldiradi va ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha yangi yondashuvlarni taklif etadi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy dars boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. O'tkazilgan pedagogik kuzatuvlar va dars jarayonlari tahlili natijasida zamonaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning faolligi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi va darsga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qilgani aniqlandi.

Interfaol metodlardan foydalanilgan darslarda o'quvchilar faolligining ortishi kuzatildi. Yo'ldoshev J.G'. va Usmonov S. o'zlarining "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar" asarida ta'kidlaganidek, interfaol metodlar o'quvchini dars jarayonining markaziga olib chiqadi va uni faol subyektga aylantiradi [4]. Ushbu ilmiy qarashlarga tayangan holda olib borilgan kuzatuvlarimiz shuni ko'rsatdiki, savol-javob, guruhli ish va didaktik o'yinlar orqali tashkil etilgan darslarda o'quvchilar fikr bildirishga va topshiriqlarni bajarishga faolroq jalb etildi. Bizning amaliy kuzatuvlarimizga ko'ra, ayniqsa boshlang'ich sinflarda o'yin elementlariga asoslangan topshiriqlar o'quvchilarning darsga nisbatan ijobiy munosabatini kuchaytirdi.

Zamonaviy dars jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning mavzuni tezroq va tushunarliroq o'zlashtirishiga yordam berdi. Q. Abdullaeva "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi" asarida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ko'rgazmalilik va tasviriy vositalarning ahamiyatini alohida ta'kidlaydi [5]. Ushbu ilmiy fikrlarni tasdiqlagan holda, tadqiqot davomida multimediali taqdimotlar va vizual materiallardan foydalangan darslarda o'quvchilarning mavzuni eslab qolish darajasi yuqoriroq bo'lgani aniqlandi. Mualliflik kuzatuvlarimiz shuni ko'rsatdiki, AKTdan oqilona foydalanish dars jarayonini jonlantiradi va o'quvchilarning e'tiborini uzoqroq saqlab turishga yordam beradi.

Zamonaviy darsda o'quvchiga yo'naltirilgan va differensiatsiyalangan yondashuv qo'llanilganda, zaif o'zlashtiruvchi o'quvchilarning ta'limdagi natijalari yaxshilangani kuzatildi. Abdullaeva Q. boshlang'ich ta'limda har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalarga ko'ra, turli darajadagi topshiriqlar orqali ishlash o'quvchilarda ishonch hissini oshirib, ularning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtirdi.

Olingan natijalar zamonaviy darsni tashkil etish boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Bizning tadqiqot natijalarimiz ilmiy adabiyotlarda

keltirilgan nazariy qarashlarni amaliy jihatdan tasdiqlaydi hamda zamonaviy darsni boshlang'ich ta'limda keng joriy etish zarurligini asoslaydi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijalari va ularning ilmiy tahlili shuni ko'rsatdiki, zamonaviy dars boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishning muhim pedagogik sharti hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, differentsiatsiyalangan yondashuv va innovatsion baholash tizimlari asosida tashkil etish o'quvchilarning bilish faolligini sezilarli darajada oshiradi hamda bilimlarni ongli va barqaror o'zlashtirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, zamonaviy dars o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yish orqali uning mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa boshlang'ich ta'limda faqat bilim berish emas, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy dars o'qituvchidan yuqori kasbiy mahorat, metodik tayyorgarlik va pedagogik texnologiyalarni ongli tanlashni talab etishi aniqlandi.

Olingan natijalar shuni ham ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan maqsadga muvofiq foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va o'quv materialini o'zlashtirish darajasini oshiradi. Biroq texnologiyalardan foydalanish o'ylangan, me'yoriy va pedagogik maqsadlarga mos bo'lishi zarurligi tadqiqot jarayonida alohida e'tirof etildi. Shuningdek, innovatsion baholash usullarining joriy etilishi o'quvchilarda o'z-o'zini baholash, mas'uliyat va ichki motivatsiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Bu holat boshlang'ich ta'limda baholash jarayonini faqat nazorat vositasi emas, balki rivojlantiruvchi pedagogik mexanizm sifatida ko'rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari zamonaviy darsni boshlang'ich ta'lim samaradorligining muhim garovi sifatida ilmiy va amaliy jihatdan asoslab berdi. Mazkur tadqiqot xulosalari boshlang'ich sinf o'qituvchilari, metodistlar va ta'lim muassasalari rahbarlari uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, zamonaviy darsni tashkil etish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishda xizmat qilishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, TDPU nashriyoti, 2006. – 160 b.
2. Avliyoqulov A.K., Musayeva M.M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, O'qituvchi, 2008. – 144 b.
3. Bespalko V.P. Слагаемые педагогической технологии. – Москва, Педагогика, 1989. – 192 с.
4. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent, O'qituvchi, 2004. – 104 b.
5. Klarin M.V. Инновационные модели обучения в зарубежной педагогике. – Москва, Педагогика, 1995. – 176 с.